

System waluty lokalnej dla wspierania zrównoważonych zachowań wśród mieszkańców Gdańska

Local currency system for promoting sustainable behavior among Gdansk residents

Małgorzata Romanowska

e-mail: m.romanowska@inicjatywamiasto.pl

Stowarzyszenie Inicjatywa Miasto

Iga Perzyna

e-mail: iga.perzyna@inicjatywamiasto.pl

Stowarzyszenie Inicjatywa Miasto

Piotr Czyż

e-mail: piotr.czyz@inicjatywamiasto.pl

Politechnika Gdańska

The article provides an introduction to the alternative local currency system, known as PULA, being developed in Gdansk. The alternative currency system is a multilateral agreement that uses a medium of exchange other than traditional national money, aiming to link unmet needs with unused resources. Alternative currencies support local development, the economy and strengthen mutual recognition and relational trust, with the main goal of better meeting social needs and creating links between economic activity and social bases. The article describes the partnership-building process in Gdansk, which included the identification of local stakeholders such as the public, private and non-governmental sectors. The process of building partnerships and collaborations can serve as a model for creating similar social innovation initiatives that require multi-stakeholder involvement from different.

Key words: local currency, alternative currency, NGO, sustainability, social behavior.

Wstęp

Niniejszy artykuł ma na celu wprowadzenie do systemu alternatywnej waluty lokalnej, wspierającej zrównoważone działania, która jest rozwijana na terenie Gdańska pod marką PULA. System waluty alternatywnej jest wielostronną umową na używanie czegoś innego niż legalny środek płatniczy (np. pieniądz krajowy) jako medium wymiany. Jego stworzenie ma na celu łączenie niezaspokojonych potrzeb z nieużywanymi zasobami (Telalbasic, 2017). Waluty alternatywne (inaczej: uzupełniające) są specyficznym rodzajem innowacji społecznej, łączącym aspekty społeczne z procesami ekonomicznymi (Dagnes, Storti, 2020). Wspierają lokalny rozwój, gospodarkę, a także wzmacniają wzajemne uznanie i relacyjne zaufanie. Mają na celu lepsze zaspokajanie potrzeb społecznych i nawiązywanie nowych powiązań między działalnością gospodarczą a podstawami społecznymi.

Waluty mogą wspierać rozwój zrównoważony poprzez wspieranie działań i zachowań na rzecz lokalnej ekonomii, społeczności oraz środowiska. Przykładem jednego z najbardziej udanych systemów walut uzupełniających jest WIR Bank w Szwajcarii, który podczas Wielkiego Kryzysu zapobiegł bankructwu małych i średnich przedsiębiorstw, pomagając utrzymać obrót pieniędzy w gospodarce i kontynuację wymiany dóbr i usług (Stodder, Lietaer, 2016). Jego działanie zatem polega głównie na wspieraniu lokalnej gospodarki. Istnieją również rozwiązania, których najważniejszym celem jest wspieranie społeczności, ze szczególnym uwzględnieniem grup zagrożonych marginalizacją. Na podstawie badań walut lokalnych w Kenii, Ussher i in. (2021) stwierdzili, że waluty uzupełniające powinny stać się jednym z narzędzi pomocy pieniężnej i bonowej. Historie transakcji i wizualizacje sieci pokazały zdolność tych walut do tworzenia różnorodnych zdolności produkcyjnych, gęstych lokalnych łańcuchów dostaw i dostarczania danych pozwalających na mierzenie wpływu pomocy humanitarnej. W Belgii istnieje wiele lokalnych walut, takich jak LimbU, Torekes, Buurtijd i TalentO, które mają na celu dotarcie do społeczności zagrożonych marginalizacją (Konieczna, 2017). Z kolei lokalne waluty, takie jak NuSpaarPas w Holandii i Kiwah w Norwegii i Holandii, skupiają się na promowaniu ekologicznych zakupów i inwestycji w odnawialne źródła energii (Konieczna, 2017). Różne role lokalnych walut w kształtowaniu postaw mieszkańców, interakcji i sieci współpracy dają nadzieję na wykorzystanie ich do wprowadzania trwałych zmian społecznych. Według Telalbasic (2017) innowacja społeczna obejmująca niewielkie, lokalne inicjatywy, ma potencjał do skalowania, replikacji i integracji, prowadząc do zrównoważonych

zmian na dużą skalę. Ważny wniosek dotyczy też procesu projektowania: wymaga on interakcji i wspólnego rozwiązywania problemów między interesariuszami w ramach rozwijanego systemu. Proces ten może pogłębiać współpracę lokalną na innych obszarach, spełniać potrzeby i dostarczać wartość dla interesariuszy (Telalbasic, 2017). Nie zawsze jednak otoczenie instytucjonalne sprzyja rozwojowi waluty. W latach 2015-2016 w regionie Valle d'Aosta we Włoszech prowadzono lokalny dialog na temat wprowadzenia waluty alternatywnej na terenie regionu (Dagnes, Storti, 2020). Pomimo starań, waluta ostatecznie nie została wprowadzona. Wśród czynników niesprzyjających rozwojowi waluty była zmiana priorytetów politycznych i sojuszy, brak umocowania strukturalnego utrudniającego działania zbiorowe, słabe więzi międzygrupowe i niski poziom zaufania osobistego oraz instytucjonalnego, niska przejrzystość działań instytucjonalnych. Jak wykazali Fare i Ould (2017), aby rozwijana waluta mogła mieć wpływ na cały system społeczno-gospodarczy, musi zdobyć uznanie zarówno władz publicznych, jak i decydentów gospodarczych.

Analiza Zawieski i in. (2022) dotycząca wybranych walut lokalnych, których celem jest wspieranie równoważonego rozwoju, pozwoliła stwierdzić, że interesariuszami takich walut są zarówno przedstawiciele sektora publicznego, prywatnego, jak i porządowego. Korzyścią dla instytucji publicznych była realizacja celów związanych z ochroną środowiska i aspektami społecznymi. Natomiast sektor prywatny głównie czerpał pozafinansowe korzyści, związane z promocją swojej działalności w ramach współpracy z walutami alternatywnymi. Analiza przypadków pokazała różnorodność rozwiązań i strategii współpracy z interesariuszami oraz zależność stabilności systemu walutowego od partnerów, którzy realizują swoje cele za pomocą waluty.

Na podstawie doświadczeń innych projektów oraz badań przeprowadzonych lokalnie wśród interesariuszy, powstała koncepcja alternatywnej waluty dla Gdańska, która zostanie opisana w niniejszym artykule. Metody współpracy oraz wypracowany model mogą być podstawą do budowania podobnych rozwiązań z dziedziny innowacji społecznych, które wymagają wielostronnego partnerstwa interesariuszy różnych sektorów.

Proces budowania współpracy

Budowanie partnerstwa na terenie Gdańska obejmowało kilka etapów. Na początku zespół badawczy podjął się analizy lokalnych działań, projektów, dokumentów oraz informacji prasowych na temat działalności podmiotów miejskich i regionalnych, by zidentyfikować potencjalnych partnerów. Po weryfikacji listy interesariuszy

podjęto się komunikacji bezpośredniej i organizacji wspólnych warsztatów, jako wydarzenia wyjściowego do współtworzenia systemu. Przeprowadzono również wywiady fokusowe w celu rozpoznania potrzeb, postaw i nawyków mieszkańców Gdańska.

Identyfikacja lokalnych interesariuszy

Podczas tworzenia bazy potencjalnych interesariuszy, główne zainteresowanie było skierowane wobec sektora publicznego i działań podejmowanych przez miasto – programów, jakie realizuje oraz celów i zadań w dokumentach strategicznych. Przeprowadzono również analizę organizacji pozarządowych w województwie pomorskim, ze szczególnym uwzględnieniem podmiotów, których działalność jest związana z ekologią i/lub zrównoważonym rozwojem.

Analiza programów samorządowych pozwoliła na stworzenie bazy instytucji i podejmowanych przez nie projektów, w podziale na następujące typy:

- aplikacje – w których kluczowa rolę odgrywa aplikacja,
- programy partnerskie – łączące w sieć podmioty o wspólnym celu,
- edukacyjne – mające na celu edukowanie mieszkańców,
- dotacyjne – promujące pewne działania za pomocą mechanizmów finansowych,
- aktywizujące – mające na celu zaktywizowanie wybranej grupy docelowej,
- konkursy – promujące wybrane zachowania poprzez rywalizację,
- lokalizacje – związane z konkretną lokalizacją (np. ścieżki edukacyjne).

Niektóre programy miały przydzieloną więcej niż jedną kategorię.

Kolejnym etapem była analiza dokumentów strategicznych. Cele analizy obejmowały identyfikację obszarów realnych i promocyjnych działań miasta Gdańska o charakterze prośrodowiskowym, następnie konkretnych działań i potencjalnych partnerów w jednostkach organizacyjnych miasta do współpracy przy tworzeniu inicjatyw prośrodowiskowych. Zostało sprawdzone, czy dokument zawiera wprost odwołanie do tematyki prośrodowiskowej, a także konkretne cele, działania i jednostki odpowiedzialne za ich wdrażanie. Dokumenty nawiązujące do kwestii środowiskowych obejmowały strategie metropolitalne, dokumenty związane z transportem i mobilnością, zdrowiem, promocją sportu, klimatem, informatyzacją, hałasem i kształtowaniem przestrzeni publicznej.

W ramach analizy otoczenia związanego z organizacjami pozarządowymi zebrano dane kontaktowe 51 organizacji pozarządowych, inicjatyw nieformalnych oraz innych

podmiotów wspierających sektor pozarządowy o profilu ekologicznym. Organizacje były weryfikowane na podstawie działań na terenie Gdańska, informacji zawartych na stronie i innych nieformalnych źródłach, które nosiły świadectwo dotyczące ich działalności (np. profile społecznościowe).

Poszukiwanie partnerów biznesowych obejmowało aktywne zaangażowanie się w wydarzenia branżowe związane z ekologią. Uczestnicy wydarzeń, którzy promowali swoje zrównoważone rozwiązania, byli zapraszani do dalszych etapów współpracy. Wytypowano 9 podmiotów do udziału we współtworzeniu waluty.

Weryfikacja interesariuszy

Kolejnym etapem procesu była weryfikacja partnerów, która obejmowała analizę jakościową dostępnych formalnych i nieformalnych źródeł, dotyczących ich działalności, obejmującą:

- kanały potencjalnego interesariusza
 - strona internetowa,
 - social media,
 - informacje prasowe dotyczące działalności,
- informacje publikowane na oficjalnym portalu miasta, dotyczących działań ekologicznych w 2019 i 2020 roku na terenie Gdańska.

Na podstawie tych analiz, z pierwotnej listy potencjalnych interesariuszy zostały usunięte podmioty, które nie podejmowały realnych widocznych działań na rzecz zrównoważonego rozwoju w świetle dostępnych informacji. Zidentyfikowano zatem 16 podmiotów publicznych, 7 inicjatyw pozarządowych i 8 podmiotów prywatnych, które zostały zaproszone do kolejnej fazy współpracy.

Komunikacja z interesariuszami

Komunikacja z interesariuszami obejmowała etap nawiązywania kontaktu, kształtowania idei podczas warsztatów i wprowadzania systemu w życie w procesie rozwoju narzędzi zarządzania walutą. Seminarium interesariuszy odbyło się 22 października 2021 w Gdańsku, w hotelu Qubus. Grupą odbiorców spotkania byli potencjalni interesariusze projektu, reprezentanci miasta, sektora prywatnego i pozarządowego.

Wydarzeniem kluczowym dla procesu były wspólne warsztaty z interesariuszami. Ich celem było zapoznanie reprezentantów instytucji i grup nieformalnych z po-

tencjałem projektu, tworzenie relacji z potencjalnymi interesariuszami oraz pomiedzy nimi, przekazanie uczestnikom wiedzy o tym:

- kto może być beneficjentem funkcjonowania Greencoina (sektor publiczny, prywatny, pozarządowy);
- jakie akcje można potencjalnie wynagradzać poprzez system Greencoin;
- jaki jest możliwy wachlarz nagród;
- jak może wyglądać schemat współpracy między różnymi interesariuszami w ramach waluty,
- jakie mogą być potencjalne szanse dla poszczególnych podmiotów lub branży/sfery działań w udziale w systemie.

W warsztatach wzięło udział 35 osób, w tym reprezentanci konsorcjum Greencoin, podmiotów publicznych, prywatnych i pozarządowych. Uczestnicy określili problemy i wyzwania, z którymi mierzy się miasto w kontekście zrównoważonego rozwoju, obejmujące niską świadomość ekologiczną, niezrównoważony transport, zmiany klimatyczne i pozostałe problemy. Dobre praktyki zgłaszane przez nich obejmowały inicjatywy realizowane na terenie miasta Gdańsk związane m.in. z promocją sportu (Kręcę dla Gdańska, Eko kajaki), małej retencji (Mała Retencja), równego traktowania (Marsz Równości), promowania zieleni (Łąki kwietne), odpowiedzialności za przestrzeń publiczną (sprzątanie świata). Dobre praktyki z innych miast i krajów związane były ze sferą społeczną (Fundusze na innowacje społeczne, bony żywnościowe, lodówki do dzielenia się jedzeniem) i środowiskową (Zielone dachy).

Proponowane przez uczestników rozwiązania najważniejszych według nich problemów na terenie miasta Gdańsk związane były z tworzeniem innowacyjnych projektów edukacyjnych, kampanii i inicjatyw społecznych, sieciowaniem, tworzeniem wyzwań związanych z niemarnowaniem jedzenia, wprowadzeniem kaucji za opakowania plastikowe, promocją wspólnych dojazdów do pracy, poprawą komfortu podróży w komunikacji miejskiej i wprowadzenie wspólnego biletu dla wielu przewoźników (z możliwością opłacania go za pomocą alternatywnej waluty).

Wszystkie grupy jako główny podmiot współpracujący podały samorząd. Głównym wkładem miasta miałyby być różnego rodzaju benefity oraz patronat nad walutą. Jako potencjalne korzyści dla miasta płynące ze współpracy podano możliwość realizacji polityki miasta, korzyści finansowe oraz wizerunkowe. Inne podmioty, które zostały ujęte w modelu to partnerzy uczestniczący, np. sklepy ekologiczne czy restauracje, których wkładem mogłaby być oferta produktów/usług do kupienia za walutę alternatywną, a bezpośrednią korzyścią byłaby promocja i wsparcie wizerunkowe.

Oprócz mniejszych partnerów biznesowych wymieniono również dużych partnerów korporacyjnych, którzy mogliby pełnić rolę sponsora w zamian za poprawę swojego wizerunku.

Kolejnym interesariuszem uczestniczącym w modelu alternatywnej waluty w koncepcji opracowanej wspólnie z uczestnikami warsztatów są mieszkańcy, którzy mogliby czerpać korzyści z benefitów oferowanych przez miasto oraz partnerów biznesowych. Pośrednią korzyścią byłaby zmiana nawyków oraz stopniowe poszerzanie wiedzy z zakresu zachowań proekologicznych. Wkładem mieszkańców w model byłaby ich aktywność, zmiana nawyków i udział w systemie jako odbiorcy aplikacji.

Komunikacja z potencjalnymi użytkownikami

Potrzeby potencjalnych użytkowników zostały przeanalizowane na podstawie badań fokusowych, na które składały się dwie rundy. Badanie eksploracyjne, odbyło się w listopadzie 2021 roku i obejmowało 4 grupy (8 osób w grupie). Spotkania trwały po 120 minut i dotyczyły badania proekologicznych postaw i codziennych zachowań gdańszczan. Badanie doświadczalne odbyło się w marcu i kwietniu 2022 roku, obejmowało 3 grupy (8 osób w grupie). Spotkania trwały po 120 minut i dotyczyły codziennych zachowań grup studentów i pracowników centrów biznesowych.

Persony

Na podstawie komunikacji z interesariuszami i potencjalnymi użytkownikami, powstało osiem person, obejmujących opis osobowości, celów, frustracji, umiejętności i potrzeb dla:

- reprezentanta miasta,
- reprezentanta organizacji pozarządowej,
- reprezentanta podmiotu prywatnego (duże przedsiębiorstwo),
- reprezentanta podmiotu prywatnego (start-up),
- mieszkańca sceptycznego wobec ekologii,
- mieszkańca ekologicznego,
- studenta,
- pracownika centrum biznesowego,
- osoby nieekologicznej.

Podsumowanie: PULA jako odpowiedź na potrzeby odbiorców projektu.

Rys. 1. Proces budowania marki i planowania partnerstwa na potrzeby systemu waluty lokalnej

Źródło: opracowanie własne.

W wyniku procesu budowania lokalnej współpracy (rys. 1), powstały założenia dotyczące marki i szczegółowego planowania partnerstwa na potrzeby lokalnej waluty.

Marka waluty

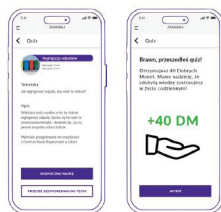
Marka PULA powstała jako odpowiedź na profil potencjalnych użytkowników aplikacji. Założenia leżące u podstaw komunikacji były następujące:

- Należy mówić o pewnej wspólnotocie, o lokalnym wspólnym działaniu na rzecz społeczności.
- Należy pokazać, że działania na rzecz środowiska idą w parze z działaniami na rzecz swojego zdrowia, lokalnej społeczności, dobrego samopoczucia.
- Należy komunikować o tym, że wraz z Pulą pozytywne działanie przynoszą wymierne korzyści.
- Nie powinno się bezpośrednio mówić o działaniu na rzecz klimatu i zrównoważonego rozwoju ze względu na sceptycyzm pewnych grup społecznych.
- Należy pokazać, że bycie ekologicznym jest integralną częścią bycia dobrym obywatelem, dbającym o swoje otoczenie.

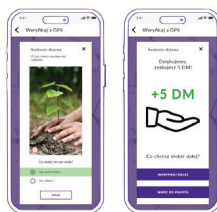
Zdecydowano się na nazwę Pula, ze względu na to, że jest w języku polskim, dotyczy zbioru czegoś, więc może kojarzyć się ze wspólnotowością, a ponadto jest prosta i łatwa do zapamiętania. Identyfikacja wizualna oraz slogany stały się podstawą do prototypowania wyglądu aplikacji PULA, stanowiącej narzędzie wymiany tokenów na produkty i usługi (rys. 2).

ZARABIANIE

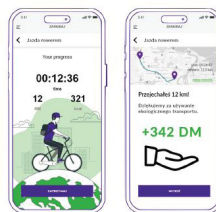
quiz

weryfikacja zdjęć

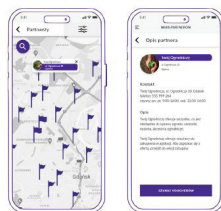

śledzenie GPS

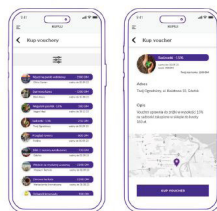

NABYWANIE

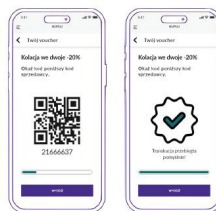
mapa partnerów

zakup voucherów

odbiór nagród

Rys. 2. Elementy identyfikacji wizualnej wykorzystane w prototypie aplikacji PULA

Źródło: opracowanie własne.

Kategorie interesariuszy

Na podstawie analizy otoczenia instytucjonalnego, stworzone zostały następujące kategorie partnerów: partnerzy strategiczni, partnerzy lokalni i partnerzy publiczni. W pierwszej kategorii znajdują się firmy i instytucje, które chcą dołączyć do eksperymentalnego zrównoważonego projektu, aby wzmocnić swój wizerunek. Obejmują instytucje naukowe, edukacyjne i biznesowe. Celem podejmowania partnerstwa naukowego jest przede wszystkim dotarcie do potencjalnych grup docelowych - studentów uczelni wyższych. Uczelnie mają zasoby pozwalające na podejmowanie innego rodzaju działań, związanych ze zrównoważonym rozwojem. Celem uczelni jest z kolei udział w proekologicznych projektach ze względu na zobowiązania zewnętrzne. Celem partnerstwa biznesowego jest budowanie zaufania poprzez współpracę z wiarygodnym partnerem, kontakt z potencjalnymi odbiorcami projektu, współorganizacja inicjatyw (wydarzeń, wyzwań). Potencjalne benefity dla partnerów obejmują budowę wizerunku poprzez udział w ekologicznym innowacyjnym projekcie, wymianę doświadczeń z innymi członkami konsorcjum, możliwość promocji swoich działań proekologicznych.

Druga kategoria to lokalne firmy i instytucje, które mogłyby promować swoje produkty i usługi poprzez dołączenie do zielonej sieci. Przynależność do tej sieci oznacza, że będą widoczne na mapie partnerów, mogą proponować nagrody w aplikacji (kupon, które można kupić za tokeny) i kanałach towarzyszących. Celem komunikacji z partnerami lokalnymi jest pozyskanie wiarygodnych partnerów oferujących swoje usługi za pośrednictwem aplikacji PULA lub umożliwiających zdobywanie tokenów.

Kontakt z reprezentantami miasta ma na celu włączenie miejskich inicjatyw w system PULA poprzez promocję projektów miejskich poprzez działania informacyjne oraz włączenie ich w obieg tokenów. Projekty, które można włączyć do obiegu, obejmują zarówno inicjatywy bezpośrednio związane ze środowiskiem (ochrona środowiska, ochrona przyrody, transport), jak i pośrednio (sport, zdrowie, turystyka).

Podsumowanie

Niniejszy artykuł wprowadza do systemu alternatywnej waluty lokalnej, PULA, rozwijanej w Gdańsku, która łączy niezaspokojone potrzeby z nieużywanymi zasobami. Waluty alternatywne wspierają lokalny rozwój, gospodarkę i wzmacniają wzajemne uznanie oraz relacyjne zaufanie, poprzez lepsze zaspokajanie społecznych potrzeb i nawiązywanie nowych powiązań. Przykłady takich walut to WIR Bank w Szwajcarii, który pomógł przetrwać małym przedsiębiorstwom podczas Wielkiego Kryzysu, oraz różne lokalne waluty w Belgii, Holandii i Norwegii. Waluty lokalne mają potencjał do wprowadzania trwałych zmian społecznych i mogą być narzędziem pomocy pieniężnej i bonowej dla grup zagrożonych marginalizacją. Proces budowania partnerstwa dla waluty PULA obejmował analizę lokalnych działań, identyfikację interesariuszy i wspólne warsztaty, a także analizę programów i dokumentów strategicznych. Interesariuszami waluty PULA są przedstawiciele sektora publicznego, prywatnego i pozarządowego, a współpraca z nimi zależy od strategii i partnerów, którzy realizują cele za pomocą waluty.

Bibliografia

- Dagnes, J., Storti, L. (2020). Establishing, or Failing? That Is the (Puzzling) Question. An Attempt to Introduce a Complementary Currency. *PARTECIPAZIONE E CONFLITTO*, 13(1), ss. 540-563. doi:10.1285/i20356609v13i1p540.
- Fare, M., Ahmed, P.O. (2017), Complementary Currency Systems and their Ability to Support Economic and Social Changes. *Development and Change*, 48, ss. 847-872. <https://doi.org/10.1111/dech.12322>.
- Konieczna, P. (2022). Local Currencies Supporting The Implementation Of The Concept Of Sustainable Development In Europe. *Copernican Journal of Finance & Accounting*, 10(4). ss. 67-77. <https://doi.org/10.12775/CJFA.2021.015>
- Stodder, J., Lietaer, B. (2016). The Macro-Stability of Swiss WIR-Bank Credits: Balance, Velocity, and Leverage. *Comparative Economic Studies*, vol. 58(4), ss. 570-605. DOI:10.1057/s41294-016-0001-5.
- Telalbasic, I. (2017). Complementary currency design as resilient service systems: Transforming limits into strategic innovation opportunities. *Strategic Design Research Journal*, 10(2). ss. 178-186. DOI:10.4013/sdrj.2017.102.11.
- Ussher, L., Ebert, L., Gómez, G. M., Ruddick, W. O. (2021). Complementary Currencies for Humanitarian Aid. *Journal of Risk and Financial Management*, 14(11), s. 557. <https://doi.org/10.3390/jrfm14110557>.
- Zawieska, J., Obracht-Prondzyńska, H., Duda, E., Uryga, D., Romanowska, M. (2022). In Search of the Innovative Digital Solutions Enhancing Social Pro-Environmental Engagement. *Energies*, 15(14), s. 5191. <https://doi.org/10.3390/en15145191>.